

ОРГАНІЗАЦІЯ ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Виховна діяльність

Освітній процес відіграє ключову роль у формуванні свідомої та відповідальної особистості, здатної захищати інтереси своєї Батьківщини. Суспільство об'єдналося навколо головної мети – ПЕРЕМОГИ! Для того, щоб це «єднання» не стало тимчасовим, зберегти в українців відчуття спільноти, власної гідності й «власності» щодо своєї держави в майбутньому, потрібно насамперед працювати з молоддю.

Законом України «Про повну загальну середню освіту» (стаття 15) визначено, що виховний процес у закладах освіти є невід'ємною складовою освітнього процесу й має ґрунтуватися на загальнолюдських і культурних цінностях українського народу, цінностях громадянського (вільного демократичного) суспільства, принципах верховенства права, дотримання прав і свобод людини-громадянина тощо.

Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>

В умовах, коли Україна третій рік веде оборонну війну з агресором, питання національно-патріотичного виховання молодого покоління набуває особливої актуальності. У грудні 2022 року ухвалено Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» (передбачає схвалення стратегії та цільової програми з утвердження української національної і громадянської ідентичності на період до 2028 року (Концепція)). Програма враховує напрями, цілі, основні завдання, очікувані результати, визначені Стратегією утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 15 грудня 2023 року № 1322, та розроблена відповідно до принципів формування та шляхів реалізації державної політики згідно із Законом України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності».

Оскільки на новий навчальний рік заплановано здебільшого очний / змішаний формат здобуття освіти, пріоритетним завданням має стати забезпечення безпечного освітнього середовища ([Концепція безпеки закладів освіти](#) – стратегія створення безпечного освітнього середовища в закладах освіти та організація належних і безпечних умов здобуття освіти й викладання (<http://surl.li/hjjho>)).

Важливим внеском у визначення змісту виховання в сучасних умовах є програма «НУШ у поступі до цінностей», створена авторським колективом Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України під керівництвом І. Д. Бега, що розроблена на основі компетентнісного підходу до виховання, вікових та індивідуальних особливостей учнів, регіональної специфіки функціонування закладів освіти, інших соціальних викликів. Режим доступу: <http://surl.li/aqrrt>

Для подолання виховних утрат пропонуємо впровадити інтегрований курс «Культура добросусідства». Це дозволить приділити більше уваги життєво важливим навичкам: спілкуванню, взаємодії, проєктній діяльності, творчості та забезпеченню психологічного комфорту: <http://surl.li/ittwv>.

Застосування виховної програми «Я. Ми. Країна» сприятиме налагодженню ефективної комунікації, формуванню соціальної компетентності та національної ідентичності учнів. Режим доступу: <http://surl.li/itsta>.

Партнерська взаємодія та підтримка батьків у формуванні особистості дитини – основне завданнями закладу освіти. Для підвищення довіри між школою та батьківською громадою пропонуємо скористатися програмою «Батьківські збори по-новому: актуально, інтерактивно, корисно». Режим доступу: <http://surl.li/ittuj>

Міністерством освіти і науки України затверджено **Концепцію національно-патріотичного виховання в системі освіти** на період до 2025 року (наказ МОНУ від 06 червня 2022 року № 527). Режим доступу: <http://surl.li/olukws>

Серед основних складових національно-патріотичного виховання в концепції виокремлено: громадянсько-патріотичне, духовно-моральне, військово-патріотичне та екологічне виховання. Метою національно-патріотичного виховання визначено становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста й демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин, формування активної громадянської позиції, утвердження національної ідентичності громадян на основі духовно-моральних цінностей українського народу, національної самобутності. Нагадуємо, що в документі докладно прописані заходи до 2025 року.

Основними формами національно-патріотичного виховання молоді є:

- інформаційно-масові (дискусії, диспути, конференції, вікторини, вечори, подорожі до джерел рідної культури, історії держави);
- діяльнісно-практичні (творчі групи, екскурсії, свята, огляди-конкурси, волонтерська діяльність);
- інтерактивні (фестивалі, гуртки);
- індивідуальні (доручення, творчі завдання).

МОНУ затверджено рекомендації щодо організації діяльності центрів національно-патріотичного виховання: <http://surl.li/aorfwv>.

Національно-патріотичне виховання стосується громадян України й закордонних українців усіх вікових груп та здійснюється через: популяризацію суспільно-державних (національних) цінностей України; заходи з формування оборонної свідомості та громадянської стійкості; поширення знань про видатних особистостей українського державотворення; залучення інститутів громадянського суспільства до виконання завдань національно-патріотичного виховання; участь громадян України в заходах національно-патріотичного спрямування; організацію та проведення виховних і просвітницьких заходів; формування навичок критичного мислення, медіаграмотності та запобігання поширенню недостовірної інформації; залучення ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед

Батьківщиною, учасників Революції Гідності до заходів національно-патріотичного виховання.

У результаті впливу зовнішніх і внутрішніх факторів відбувається формування колективних та ранжування власних індивідуальних цінностей, зокрема ставиться на передній план безпекова складова. Задля забезпечення гармонійного розвитку дитини пропонуємо зосереджувати увагу на базових інструментальних цінностях, які є більш сталими впродовж життя. **В умовах, коли Україна бореться за свою незалежність та територіальну цілісність, залишається актуальним подолання освітніх утрат, яких зазнала не тільки когнітивна складова, але й соціально-комунікативна.** Під виховними втратами розуміємо зниження темпу особистісного розвитку здобувачів освіти (*соціоемоційного та мотиваційного розвитку*). Постійні обстріли, руйнування інфраструктури, перебої з електроенергією, повітряні тривоги, міграція населення, різні умови доступу до інтернету можуть спричинити серйозні проблеми з ментальним здоров'ям дітей і дорослих, спричинити *психологічну дезадаптацію* здобувачів освіти. Дистанційне навчання призвело до втрати навчального часу, обмеженості способів організації виховної діяльності, переведення педагогів-організаторів на простой, та, як наслідок – обмеження спілкування в колективі, зниження рівня виховної взаємодії між педагогами та вихованцями. Перенесення класних годин в асинхронний формат або

взагалі їх вилучення погіршило соціалізацію здобувачів освіти.

Зазначаємо, що окремі питання щодо здобуття освіти дітьми в умовах воєнного стану висвітлено в методичних рекомендаціях, затверджених наказом МОНУ від 15 травня 2023 року № 563: <http://surl.li/itumh>.

Вагому роль відіграє волонтерська діяльність, яка протягом останніх років значно активізувалася. Активно долучалися заклади освіти Миколаївської області до проведення Всеукраїнського уроку волонтерства. Детальніше – за покликанням: <http://surl.li/xgvqv>.

Звертаємо увагу на те, що Міністерством освіти і науки України розроблено посібник «Як говорити про російсько-українську війну в школі? Уроки стійкості, боротьби та перемог». Посібник допоможе розповісти про перебіг російсько-української війни, пояснити вихованцям, чому виникають війни, розвивати навички медіаграмотності. Режим доступу: <http://surl.li/wehcru>.

Відповідно до Закону України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності», прийнятого Верховною Радою України 13 грудня 2022 року № 2834-IX, визначені головні терміни та особливості національно-патріотичного виховання. Так, національно-патріотичне виховання – наскрізний виховний процес, спрямований на утвердження української національної та громадянської ідентичності, формування оборонної свідомості на основі суспільнодержавних (національних) цінностей України, соціальної активності та відповідальності, готовності до дієвого виконання громадянського й конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, державної незалежності, територіальної цілісності України. Основними завданнями державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності є:

- формування у громадян України, у тому числі дітей та молоді: активної громадянської позиції на основі поваги до прав людини, духовних цінностей

українського народу, національної самобутності; оборонної свідомості та громадянської стійкості; патріотизму; поваги до державних символів, державної мови, суспільно-державних (національних) цінностей України, розуміння їх важливості для становлення держави;

- формування та збереження української національної ідентичності у громадян України, які усвідомлюють свою належність до української нації (в українців, які проживають за кордоном);
- забезпечення розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України;
- усунення впливу держави-агресора (держави-окупанта) в інформаційній, освітній, культурній сферах України;
- активізація діяльності інститутів громадянського суспільства для досягнення цілей державної політики в зазначеній сфері;
- поширення інформації про ветеранів війни, формування в суспільстві традицій вшанування пам'яті загиблих;
- формування готовності громадян до виконання конституційного обов'язку щодо захисту незалежності та територіальної цілісності України.

Утвердження української національної та громадянської ідентичності належить до завдань закладів освіти, культури, молодіжних центрів, інших закладів, які здійснюють роботу з національно-патріотичного, військово-патріотичного виховання та/або громадянської освіти. Суть роботи позашкільних гуртків національно-патріотичного спрямування з учнівською молоддю полягає у вихованні всебічно розвиненої особистості. Для досягнення цієї мети рекомендовані такі напрями діяльності гуртків національно-патріотичного спрямування:

- духовно-моральне виховання;
- громадянсько-патріотичне виховання;
- військово-патріотичне виховання.

Також одним з основних напрямів національно-патріотичного виховання здобувачів освіти є організація та впровадження Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»). На офіційному сайті ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» у розділі «Позашкільля: навчальні програми» розміщено навчальні програми військово-патріотичного напрямку, що отримали гриф МОНУ: «Козацько-лицарський гарт» (автори: Д. Бондарчук, О. Бондарчук, Т. Марченко), «Козацько-лицарське виховання – «Джура»» (автори: Д. Бондарчук, О. Бондарчук), «Сокіл-Джура» (автори: Д. Бондарчук, О. Бондарчук, Г. Коломоець).

Режим доступу: <http://surl.li/edifvy>

Корисні ресурси:

Виховна робота та позашкільна освіта Миколаївщини	https://akme.moippo.mk.ua/	
---	---	---

	https://t.me/+zSDAzPqXKCIxMzk6	<p>Телеграм-канал «Виховний кластер – МОШПО»</p>
<p>Методичні матеріали Українського інституту національної пам'яті (організація державотворчих заходів)</p>	https://uinp.gov.ua/	
	http://surl.li/iojtf	<p>Відео «Як прожити негативні емоції під час війни»</p>
<p>Освітній курс «Життєстійкість молоді в умовах криз»</p>	http://surl.li/itsgv	
	http://surl.li/iwagc	<p>Стаття «Розвиваємо громадянську компетентність школярів: неординарні ідеї та корисні лайфхаки»</p>
<p>Стаття «Уроки історії для класного керівника або як відзначити в школі пам'ятні дати, щоб учні не були байдужими»</p>	http://surl.li/iwaid	

	http://surl.li/bjuoq	<p>Стаття про різноманітні прийоми для розвитку критичного мислення під час уроків та годин спілкування</p>
<p>Прийоми для розвитку медіаграмотності</p>	http://surl.li/ivzrv	
	https://euroquiz.org.ua/network-eu	<p>Діяльність мережі ЄС в Україні</p>
<p>Діагностичні методики вивчення особистості дитини</p>	http://surl.li/iojlv	
	http://surl.li/dhfgv	<p>Методичні рекомендації «Перша психологічна допомога. Алгоритм дій»</p>
<p>Стаття «Підтримка учнів в умовах війни: 5 порад учителям»</p>	http://surl.li/iwarf	

<p>Статті</p> <p>«Як працювати з учнями, які зазнали психологічних травм»,</p> <p>«Психологічна та емоційна підтримка школярів у воєнний час: ідеї та поради»</p>	<p>http://surl.li/iwarq</p>	
	<p>http://surl.li/itsfd</p>	<p>Техніки підвищення життєстійкості</p>
<p>Цивільний захист та безпека життєдіяльності</p>	<p>http://surl.li/iunbp</p>	
	<p>https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94/2021#Text</p>	<p>Указ Президента України від 12 березня 2021 року № 94/2021 «Про Національну молодіжну стратегію до 2030 року»</p>

Особливості організації освітнього процесу закладу позашкільної освіти в умовах реформування НУШ та воєнного стану

Реформа Нової української школи зорієнтована на створення сучасного освітнього простору, де кожен учень / вихованець зможе реалізувати свій потенціал. В умовах цієї реформи важливою є організація позашкільної освіти, яка доповнює і розширює можливості формальної освіти, сприяючи всебічному розвитку дитини. Під час воєнного стану особливо важливо зберегти освітній процес і підтримку дітей, забезпечуючи їм можливість продовжувати навчання та розвиток. Заклади позашкільної

освіти відіграють важливу роль, допомагаючи дітям зберігати почуття стабільності у складних умовах.

Принципами організації освітнього процесу є:

- безпека та психологічна підтримка (головний пріоритет – забезпечення фізичної та психологічної безпеки дітей, зокрема організація навчання в безпечних приміщеннях або онлайн, надання психологічної підтримки дітям та їхнім сім'ям);
- гнучкість навчальних програм (скорочення навчальних годин, інтеграція дистанційного навчання та використання асинхронних методів навчання);
- інклюзивність і доступність (забезпечення доступності освіти для всіх дітей, незалежно від їхнього місця перебування, особливих потреб, використання онлайн-платформ, мобільних додатків та інших технологій).

Основними напрямками діяльності ЗПО визначено:

- психологічну підтримку та реабілітацію (важливо забезпечити дітей психологічною підтримкою через спеціальні програми, тренінги. Педагоги мають бути підготовлені до роботи з дітьми, які пережили стрес і травми);
- онлайн-навчання та дистанційні технології (використання онлайн-платформ дозволяє продовжувати навчання навіть у складних умовах, важливо забезпечити доступ до інтернету та необхідних ресурсів для всіх учнів);
- розвиток ключових компетентностей (відповідно до принципів НУШ позашкільна освіта повинна сприяти розвитку ключових компетентностей учнів: критичне мислення, комунікація, креативність, колаборація та цифрові навички);
- сприяння особистісному розвитку (створення умов для самореалізації та розвитку особистісного потенціалу дітей, розвиток творчих здібностей, лідерських якостей та емоційного інтелекту);
- проєктна та творча діяльність (допомагає відволікти дітей від стресових факторів, сприяє розвитку їхніх навичок і талантів (онлайн-конкурси, майстер-класи, творчі проєкти тощо)).

Виклики та перспективи організації освітнього процесу:

- технічне забезпечення (доступ до комп'ютерів, планшетів, інтернету);
- підготовка педагогів (педагоги повинні бути підготовлені до роботи в умовах воєнного стану, зокрема використання дистанційних технологій та надання психологічної підтримки, наприклад: курси підвищення кваліфікації МОППО за цифровим компонентом, модулі, сертифіковані заходи тощо);
- підтримка сімей (важливо підтримувати не лише дітей, але і їхні сім'ї, надаючи інформаційну, психологічну та матеріальну допомогу).

Організація освітнього процесу в закладах позашкільної освіти під час воєнного стану – складне завдання, що вимагає гнучкості, креативності, спільних зусиль. Важливо забезпечити безпеку дітей, підтримувати їхній психологічний стан і надавати можливості для продовження навчання та розвитку. В умовах війни освіта стає не лише засобом знань, але й джерелом надії, підтримки.

Вектори фахового зростання керівників гуртків

Роль керівника гуртка є значною в системі позашкільної освіти. Він має сприяти розвитку творчих, інтелектуальних та соціальних навичок учнів, постійно підвищувати свій професійний рівень для забезпечення якісного навчального процесу. Основні вектори фахового зростання керівників гуртків:

1. Підвищення кваліфікації:

- курси та тренінги (регулярне відвідування курсів підвищення кваліфікації, семінарів, тренінгів дозволяє керівникам гуртків ознайомлюватися з новими методиками та підходами в освіті. Це сприяє вдосконаленню професійних навичок та адаптації до сучасних вимог);
- професійні об'єднання (участь у професійних об'єднаннях й асоціаціях дозволяє обмінюватися досвідом з колегами, отримувати нову інформацію та підтримку від професійної спільноти).

2. Самоосвіта:

- література та ресурси (керівники гуртків повинні постійно поповнювати свої знання за допомогою фахової літератури, наукових журналів, освітніх ресурсів, онлайн-платформ. Це дозволяє бути в курсі новітніх досліджень і тенденцій у галузі освіти);
- вебінари, онлайн-курси (онлайн-навчання стає все більш популярним та доступним, вебінари й онлайн-курси надають змогу навчатися у зручний час і здобувати знання від провідних фахівців).

3. Практичний досвід:

- робота над проєктами (залучення до роботи над різними проєктами та програмами дозволяє керівникам гуртків формувати новий досвід, розвивати організаційні й управлінські навички);
- майстер-класи та конкурси (проведення майстер-класів, участь у професійних конкурсах сприяють обміну досвідом, удосконаленню педагогічної майстерності, популяризації власних здобутків).

4. Науково-дослідницька діяльність:

- дослідження та публікації (керівники гуртків можуть займатися науковими дослідженнями, публікувати результати своєї роботи у фахових виданнях. Це сприяє поглибленню знань, підвищенню авторитету у професійній спільноті);
- участь у конференціях (дозволяє репрезентувати свої дослідження, обговорювати актуальні проблеми та знаходити нові підходи до їх вирішення).

5. Використання сучасних технологій:

- інформаційно-комунікаційні технології (освоєння та використання ІКТ у навчальному процесі робить заняття більш цікавими, інтерактивними, ефективними);
- освітні платформи й додатки (у контексті цифровізації освітнього середовища ефективними є такі ресурси: <https://genially.com/>, <https://www.classstime.com/uk.html>, хмари слів (<http://surl.li/pqtrvw>), онлайн-дошки (<http://surl.li/khlnkl>), гугл-клас (організація діяльності гуртка, розміщення матеріалів, їх систематизація, оцінювання робіт), гугл-форми (створення тестів, опитувань тощо), розміщення та збереження власних матеріалів: гугл-диск, <https://www.youtube.com/> (надає можливість переглядати статистику).

Отже, фахове зростання керівників гуртків є невід'ємною складовою успішної позашкільної освіти. Підвищення кваліфікації, самоосвіта, практичний досвід, науково-дослідницька діяльність та використання сучасних технологій – це основні вектори, які сприяють професійному розвитку, удосконаленню педагогічної майстерності керівників гуртків.

Конкурси педагогічної майстерності працівників закладів позашкільної освіти

Педагогічні працівники ЗПО мають можливість репрезентувати фахову майстерність, підвищити рівень самоосвіти під час щорічних всеукраїнських конкурсів. Проте слід зауважити, що рівень активності участі в обласних етапах таких змагань досить низький на Миколаївщині. Унаслідок цього немає конкурентоспроможності педагогічного досвіду працівників закладів позашкільної освіти, і відповідно – відсутні учасники всеукраїнських етапів у більшості категорій конкурсів.

II (обласний) етап Всеукраїнського конкурсу «Джерело творчості» (січень – лютий 2024 року)

Мета: підтримка талановитих педагогів закладів позашкільної освіти, сприяння їх самореалізації та стимулювання подальшої творчої педагогічної діяльності.

Результат: на II (обласний) етап конкурсу надійшли 4 роботи від 4 закладів позашкільної освіти (Первомайського Центру науково-технічної творчості учнівської молоді Первомайської міської ради, Будинку дитячої та юнацької творчості Казанківської селищної ради, Вознесенського міського центру дитячої та юнацької творчості Вознесенської міської ради, Будинку дитячої творчості Веселинівської селищної ради).

Переможці конкурсу:

Науково-технічний напрям
(інформаційно-технічний профіль)

III місце

Семенова Олена Анатоліївна, керівник гуртків «Радіоелектронне конструювання» та «Сучасні технології програмування» Первомайського Центру науково-технічної творчості учнівської молоді Первомайської міської ради.

Туристсько-краєзнавчий напрям

III місце

Матвеевич Валентина Георгіївна, керівник гуртків туристсько-краєзнавчого напрямку Будинку дитячої та юнацької творчості Казанківської селищної ради.

Художньо-естетичний напрям
(декоративно-ужитковий профіль: народна лялька)

III місце

Лисюк Людмила Юріївна, керівник гуртка «Образотворче мистецтво» Вознесенського міського центру дитячої та юнацької творчості Вознесенської міської ради.

I (обласний) етап Всеукраїнського конкурсу рукописів навчальної літератури для закладів позашкільної освіти (квітень – червень 2024 року)

Мета: підвищення якості й удосконалення змісту позашкільної освіти, забезпечення гуртків, груп, секцій, студій та інших творчих об'єднань закладів позашкільної освіти якісною навчальною літературою за напрямками позашкільної освіти.

Результат: за рішенням журі I (обласного) етапу Всеукраїнського конкурсу рукописів навчальної літератури для закладів позашкільної освіти у 2024 році визначено 2 переможці в категорії «Навчальна література»: I місце – туристсько-краєзнавчий напрям (туристсько-спортивний профіль) – Трощенко Володимир Олександрович, методист комунального закладу «Миколаївський обласний Центр національно-патріотичного виховання, туризму та краєзнавства учнівської молоді»

Миколаївської обласної ради; Гладка Олена Володимирівна, методист комунального закладу «Миколаївський обласний Центр національно-патріотичного виховання, туризму та краєзнавства учнівської молоді» Миколаївської обласної ради; художньо-естетичний напрям (театральний профіль) – Камінецька Тетяна Григорівна, методист Палацу творчості учнів м. Миколаєва; Олійник Марія Олександрівна, керівник гуртка «Народного художнього колективу театру «Марія» Палацу творчості учнів м. Миколаєва.

Корисні ресурси:

<p>Позашкільна освіта / Сайт МОНУ</p>	<p>http://surl.li/moggvh</p>	
	<p>https://man.gov.ua/</p>	<p>Сайт МАН</p>
<p>Сайт МОШПО</p>	<p>https://moippo.mk.ua/</p>	
	<p>http://surl.li/jkpydj</p>	<p>Всеукраїнський конкурс рукописів навчальної літератури / Сайт ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»</p>

<p>Всеукраїнський конкурс «Джерело творчості» / Сайт ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»</p>	<p>http://surl.li/qypqta</p>	
--	--	---

Пріоритетні завдання виховної роботи на 2024–2025 навчальний рік:

- формування в молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності рідній країні, турботи про добробут свого народу;
- виховання любові до рідної землі, українського народу, шанобливе ставлення до рідної мови та культури українського народу;
- формування морально-активної особистості, чуйної, чесною, працелюбною, справедливою, милосердною, толерантною, терпимою до іншого, миролюбною, готовою допомогти іншим;
- формування особистості ввічливою, делікатною, тактовною, з високим почуттям обов’язку, здатною прощати й просити пробачення, яка вміє працювати з іншими, протистояти виявам несправедливості, жорстокості;
- формування вміння цінувати себе як носія фізичних, духовних та соціальних сил, здатності протистояти негативним проявам у суспільстві, бути компетентним у питаннях захисту власного здоров’я.

Використані джерела:

1. Указ Президента України «Про Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища в новій українській школі» [Електронний ресурс]. – [Режим доступу : http://surl.li/zsrrhr](http://surl.li/zsrrhr)
2. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 грудня 2022 року № 1163-р «Про схвалення Стратегії впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року та затвердження операційного плану заходів на 2022–2024 роки з її реалізації» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://surl.li/fvnjol>